

SZÉTTÖREDEZETT VAGY ÖSSZEKAPCSOLÓDÓ?*

A magyar médianyilvánosság hálózatszerkezte három eset tükrében

Szabó Gabriella–Bene Márton
(MTA TK Politikatudományi Intézet)

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány az „Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban” című kutatás részeként a kortárs magyar médianyilvánosságot vizsgálja. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy a tömegkommunikációs csatornák közötti kapcsolatok milyen nyilvánosságszerkezetet vázolnak fel: összekapcsolódót vagy szétesettet. A kapcsolatok egymásra történő hivatkozásból és az újságírók által közvetlenül megszólaltatott személyek köréből adódnak. Hálózatelemzés segítségével a 2014-es év három jelentős belpolitikai eseményének – a paksi atomerőmű bővítése, Kovács Béla európai parlamenti képviselőt érintő kémvádak, illetve bizonyos magyar köztisztviselők Egyesült Államokból történő kitiltása – a médiában megjelent tudósításait vizsgáltuk és hasonlítottuk össze. Adataink alapján a magyar médianyilvánosság nem tekinthető politikai szempontból erősen polarizáltnak, noha vannak arra utaló jelek, hogy világnézetileg különböző csatornák eltérő médiatapasztalatokat kínálnak fel közönségük számára. Vizsgálatunk tehát egybevág a nemzetközi szakirodalom megállapításaival: a tömegkommunikáció nem mentes az ideológiai elfogultságtól, ám ezzel együtt képes megeremteni és működtetni olyan mechanizmusokat, amelyek segítségével valamiféle integráció létrejöhet.

Kulcsszavak: médianyilvánosság ■ hálózatelemzés ■ integráció ■ polarizáció ■ Magyarország

Az elmúlt években lezajló politikai folyamatok (a baloldal szétesése, új pártok megjelenése, a demokratikus intézmények leértékelődése, vezéresedés) Magyarországon is aktuálissá tették a politikai közösséget összetartó mechanizmusok leírását, újrágondolását. A feladatra vállalkozó tudományos projekt, az

* A kutatás az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában folyik. Kutatásvezető Kovách Imre, a Szociológiai Intézet tudományos tanácsadója. A kutatás során termelődött tudás elsősorban a socio.hu különszámaiban került publikálásra, ezek: 2015/3, 2015/4, 2016/1. Mindegyik elérhető a socio.hu online felületén. A média integrációs és dezintegrációs jellemzőinek vizsgálatában jelen tanulmány szerzői vesznek részt. A munkálatok két lépcsőben zajlottak. Először a teoretikus és módszertani kereteket dolgoztuk ki (lásd: Szabó–Bene, 2015), majd ezek mentén empirikus elemzést folytattunk, amelyek eredményeit tartalmazza ez az írás. Az empirikus munka adatgyűjtési fázisában Antal Anna, Kormos Nikolett és Farkas Attila dolgoztak velünk. A tanulmány korábbi változatát 2016. május 10-én az MTA TK Politikatudományi Intézetében megvitattuk. Hálásan köszönjük a Politikai Viselkedés Osztály tagjainak értékes észrevételeit. Köszönjük továbbá a Politikatudományi Szemle által felkért opponens kritikai megjegyzéseit, melyek hozzájárultak gondolataink világosabbá tételéhez.

„Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban” című társadalomkutatás részeként a médiát is górcső alá vettük. A tömegkommunikációnak tulajdonított és előírt integrációs feladatokat a nemzetközi szakirodalom is időről időre előveszi, leporolja és átértelmezi. Évtizedeken és többé-kevésbé paradigmákon átnyúló konszenzus van abban, hogy a médiának komoly szerepe van egy nemzet, egy állampolgári kör, sőt a határokon átívelő, politikai értelemben is aktív közösségek összetartozásának kialakításában és fenntartásában. És megfordítva: annak erodálódása is jelentős részben a média felelőssége, mert sokcsatornás, a konfliktusokra fókuszál, pártosan elkötelezett, bizonyos értékeket nem közvetít, egyes társadalmi csoportokkal szemben megbélyegző, a társadalmi és politikai diskurzusokban nem folytat minőségi kommunikációt, stb. Más szavakkal: megoszt, vagyis dezintegrál. Manapság ezért inkább a polarizáció oldaláról közelítik meg a témát. Azt vizsgálják, hogy a média mennyiben járul hozzá a társadalmi és politikai megosztottsághoz. A normatív megközelítések által dominált szakirodalmi fősodor világos választ ad arra miként kell a médiára tekinteni, és hogyan kell értékelni tevékenységét a társadalmi integráció szempontjából. Ehhez képest a tanulmány új módszertani megközelítést kínál.

Jelen tanulmányunk közvetlen előzménye a *Média és Integráció* című publikációnk, amelyben áttekintettük a tömegkommunikáció és a társadalmi integráció összefüggéseiről szóló szakirodalmat. Bemutattuk azt a teoretikus ívet, amelyben a médiakutatások a tömegkommunikáció konszenzusteremtő képességétől eljutottak a média politikai és társadalmi konfliktusokat kiélező gyakorlatához. Másként fogalmazva: a tömegkommunikáció integrációs kapacitásától a dezintegrációs tevékenységig tartó tudományos gondolatokat vettük sorra a Chicagói Iskola, a neodurkheimiánusok, a neomarxisták, a funkcionalizmus, a normatív és leíró instrumentalista, illetve a társadalmi hálózat-elemzés megközelítései mentén (Szabó–Bene, 2015: 69–76.). A korábbi teoretikus és empirikus munkák tükrében kialakítottuk saját elméleti koncepciónkot, illetve részletesen bemutattuk a feltételezéseink tesztelésére alkalmas módszert (uo. 77–86). Így abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a tanulmány terjedelmének legnagyobb részét a saját magunk által végezett empirikus munka tárgyalásának szentelhetjük. A követhetőség kedvéért azonban az írás első felében a főbb tételeinket, kutatási kérdést, metodológiai alapvetéseket most is közöljük. Ezután az empirikus adatfelvételünket tárgyaljuk.

Hálózat-elemzés segítségével a magyar médianyilvánosságot vizsgáljuk, mégpedig annak szerkezetéről kívánunk képet adni. Megközelítésünk az esettanulmányok stratégiáját követi. A médianyilvánosságban kirajzolódó interakciós mintázatokat három esemény tükrében vizsgáljuk. Számításainkat hálózatszerkezeti ideáltípusokra vetítjük, amelyek megmutatják, hogy a magyar médianyilvánosság hálózatai integrált vagy esetleg szétforgácsolódott struk-

túrájúak. A kutatásunk célja nem az, hogy megcáfoljuk vagy zárójelbe tegyük a magyar médianyilvánosságban megfigyelhető politikai párhuzamosság tényszerűségét. Arra vállalkozunk, hogy empirikus adatok alapján kiegészítsük a szakirodalmi megállapításokat. Azokat a mechanizmusokat keressük, amelyekkel a magyar médianyilvánosság képes áthidalni a benne kétségek nélkül jelenlévő fragmentáltságot, pártosságot, politikai elfogultságot.

Eredményeink azt mutatják, hogy az interakciók egyfajta kötőanyagként funkcionálnak. Esettanulmányainkban az interakciót kétféle módon mérve azt tapasztaltuk, hogy a különböző médiatermékek közötti hivatkozások egyértelműen integrált szerkezetű nyilvánosságot hoztak létre. Az egyes tömegkommunikációs csatornák által közvetlenül megszólaltatott személyek körénél azonban enyhe politikai polarizáció jegeit láttunk. Ám azt is csak egy, a Paks-esetben. Így amellettt érvelünk, hogy a magyar médianyilvánosságban a médiumok főként az egymásra történő hivatkozásokkal biztosítják az összeköttetést, vagyis azt, hogy a pártos médiabuborékokból a médianyilvánosság további pontjaira is kitekintést adjanak.

A VIZSGÁLAT KUTATÁSI KÉRDÉSE, KONCEPTUÁLIS ÉS MÓDSZERTANI HÁTTERE

Kutatási kérdés és konceptuális keret

Vizsgálatunk fő kutatási kérdése így szól:

A magyar médianyilvánosság interakciós minták alapján kialakított szerkezet integráltnak vagy töredezettnek minősíthető-e?

Érdeklődésünk homlokterében a magyar médianyilvánosság struktúrája áll. A médianyilvánosság számunkra egyfajta tér, amelynek geometriáját az ott található elemek, vagyis a médiumok összekapcsolódásának tanulmányozásával tudjuk leírni. Az integráltság kutatásunkban kohézív szerkezetet jelent, amelynek azonban többféle megjelenési formája lehet. Mi a jelentősége annak, ha a médianyilvánosság kohézív vagy széttöredezett struktúrát mutat? Diana Mutz és Paul Martin érveit (2001: 94.) elfogadva úgy látjuk, hogy egy integrált médiatér adja a legnagyobb esélyét a médiafogyasztók számára a sajátjuktól eltérő politikai véleménnyel rendelkezőkkel, nekik kevésbé releváns, de másoknak fontos politikai ügyekkel, eseményekkel, érvekkel, diskurzusokkal történő találkozásokra. Ezek a tapasztalatok egyrészt nyitottá tehetik az állampolgárokat álláspontjuk változtatására, másrészt teljes(ebb) képet kaphatnak egy-egy politikai-közéleti témáról. Harmadrészt, az integrált térben könnyebben áramlanak a hírek és azok magyarázata, értelmezése, így lehetőség van valamiféle versenyre is a diskurzusok között. És végül, ha olvasóként, néző-

ként vagy hallgatóként minden markánsabb véleményhez hozzáférhetünk, több tudásunk keletkezhet a politikai közösség egészéről, s azon belül saját pozíciónkról.

Amennyiben a médianyilvánosság polarizált vagy diffúz szerkezetű, ezek a tapasztalások nem jönnek létre. Előzetes ismereteink alapján a magyar médianyilvánosság alapjellemzőjeként rögzíthetjük a fragmentációt, az elfogultságot, a világnézeti alapon történő hírszelekciót és politikamagyarázatot (Bajomi-Lázár, 2010; Szabó–Kiss, 2012). A politika által foglyul ejtett (Bajomi-Lázár, 2014), a szekértáborok által saját maguknak teremtett és fenntartott médiablokkok (Körösényi, 2012; Polyák, 2014), az objektív újságírás hiánya, a polarizált médiatér elképzelése felé irányítják figyelmünket.

Mit tekintünk politikailag polarizált médiatérnek? Röviden: politikai színezet alapján történő tömbösödést. A tömbök megléte vizsgálható az egyes médiatermékek politikai elfogultsága és tartalmaik alapján. Olyan kérdések vizsgálhatók, mint például kikről beszélnek elítélően, milyen politikai álláspontokat támadnak, mely politikai erő számára kellemetlen ügyekkel jönnek elő. Ám a média tartalmaiban mutatkozó politikai elfogultság vagy a tulajdonosok, illetve az újságírók politikával történő összefonódásának kimutatása mellett érdemes a médiumok között fennálló interakciós kapcsolatokra figyelni.

Polarizáció és interakciók

A média interakciós mintáira irányuló koncepciókat a politikai polarizáció és a média polarizációjára vonatkozó megállapítások, különösen a hazai, Magyarországra vonatkozó kutatások inspirálták (vö. Szabó – Bene, 2015). Az Angelusz és Tardos szerzőpáros (2011), illetve Kmetty Zoltán (2014) vizsgálataiból tudható, hogy a rendszerváltás óta Magyarországon egyre többen vannak azok, akik a hétköznapi személyes érintkezéseik kialakításakor előnyben részesítik a hasonló beállítottságúak társaságát. Minél közelebbi a viszony, annál valószínűbb a politikai homofília. Akikkel a legtöbb időt töltjük, legtöbbet beszélgetünk társadalmi-közéleti kérdésekről, valószínűleg ugyanarra a pártra szavaznak, mint mi. A polarizáció tehát egyrészt a belső kontaktusok erősödését, s a kapcsolatok egyneművé válását jelenti, amelyben a politikai preferencia szinte minden egyéb tényezőt (életkor, nem, anyagi háttér) felülír. Emellett azonban az ellenoldaltól történő elkülönülés is megjelenik. Az ideológiai-politikai távolság egyben kapcsolati távolsággá is válik (Angelusz–Tardos, 2011: 362.).

Vajon mennyiben segít a polarizáció tézise a magyar médianyilvánosság megértésében? Polyák Gábor szerint a magyar tömegkommunikáció fejleményei egyértelműen a polarizáció logikája, pontosabban a Hallin–Mancini szerzőpáros által modellezett polarizált pluralizmus mentén zajlanak (Polyák, 2014).

A mediterrán országok példáján kidolgozott médiarendszer-típus legfontosabb jellemzője a politika és az újságírás erős összefonódása, vagyis ezekben az országokban a pártok maguk alá gyűrik a sajtót, s felhasználják azt politikai küzdelmeik megvívásakor. Amennyiben a politikai aktorok megosztottak, vagyis minimális az elitek és az állampolgárok közötti konszenzus, úgy a média is széttartó. Az egyes médiumok különböző politikai hitvallások alapján szerveződnek, mely tükröződik közönségük összetételében is. A polarizált szisztémában a média (főleg a nyomtatott) gyakran agitátor szerepre vállalkozik, olvasóit igyekszik mozgósítani bizonyos célok, politikai eseményeken való részvétel érdekében. Az újságírók pedig gyakran vállalnak aktivista szerepet (Hallin–Mancini, 2004; 107–164.).

Hallin és Mancini nyomán állíthatjuk, hogy a pártosság a politikai kommunikáció közösségi aspektusával válik polarizációvá. A média ebben az elgondolásban nem semleges közvetítő közeg, hanem magukat politikailag értelmező emberek közösségének gyújtópontja. A közösségek dinamikáját a politikusok, a különböző médiumok és az állampolgárok közötti interakciós kapcsolatok alakítják. A poláris médiarendszer pluralizmusa biztosítja, hogy mindenki megtalálja a maga világnézetének megfelelő hangot. S mivel nincs igény egy nagy közös médiaplatformra, a tömegkommunikáció integráló ereje szertefoszlik. A politikai alapon megvalósuló médiapolarizáció tehát a politikai-világnézeti alapokon elkülönülő mediablokkok megerősödését jelenti, amelyekben a belső koherencia erős, a blokkok az ellenoldal irányába zárnak.

Hasonlóképpen ír Karol Jakubowicz (2007: 303–313.), amikor a posztzocialista országok médiarendszereit értékeli. Jakubowicz rámutat, hogy Közép-Európában bizonyos országokat (köztük Magyarországot) a mediterrán térségre jellemző polarizált pluralizmus jellemzi. Úgy tűnik, a kérdés immár nem az, hogy vannak-e olyan médiumok, amelyekben a politikáról sokat és részletesen, de objektíven, elfogulatlanul, konszenzuskeresően beszélnek, hanem az, hogy a médianyilvánosság plurális és befogadó legyen annak érdekében, hogy mindenki megtalálja a politikai szimpátiájának megfelelő platformot. Polyák (2014: 5–15.) úgy látja, hogy a Magyarországon 2010 óta a széttartó tendenciák erősödnek, míg a pluralizmus gyengül. A polarizáció fogalma tehát nagyon is eligazító a magyar médianyilvánosság megértésében. Ha mindezt kiegészítjük azokkal a kutatásokkal, amelyek a magyar tömegkommunikáció pártosságát, elfogultságát, kiegyensúlyozatlanságát vagy éppen a bulvárosodást hangsúlyozzák, világosan látjuk, hogy a hazai szakirodalom, bár elvárja a médiától a társadalmi konszenzus kialakításához való hozzájárulást, többnyire annak ellenkezőjét találja (vö. Argejő et al., 1994; Baranyai–Plauschin, 2002; Beck, 1998; Mádl–Szabó, 2000; Terestyéni, 1998). A polarizáció tézisének empirikus vizsgálatával a média integrációs, dezintegrációs folyamatairól, kapacitásáról kaphatunk képet.

Ezt a gondolatot fordítottuk le a médianyilvánosság kutatására, mégpedig úgy, hogy az egyes médiaoutletek közötti kontaktusok alapján határozzuk meg a nyilvánosság szerkezetét. A kontaktusokat interakciókkal mérjük, azok jellemzői jelentik a médianyilvánosság interakciós mintáit. A médiatér szétterjedettségére vagy éppen integráltságára pedig e mérések eredményéből következtetünk. Az interakciókat tehát a kapcsolatok egyik legfontosabb indikátorának tekintjük. Az interakciók számunkra a médianyilvánosság elemeinek egymáshoz képest kialakított viszonyát jelenti. Kutatásunkban az interakció a médianyilvánosság kapcsolatrendszerének egészére vonatkozik, amely interakciós hálózat a benne lévő szereplők egymásra történő hivatkozásaiból áll.

A médiumok közötti interakciós kapcsolatok fontosságát az adja, hogy segítségével rámutathatunk, hogy az eltérő politikátalálás, az ellenséges üzenetek s az egymással vitában álló értelmezések ellenére létrejöhet egy integrált médiatér, amennyiben a résztvevők hajlandóak szóba állni egymással. Ez a „szóba állás” jelzi, hogy a felek elismerik egymást a nyilvánosság fontos, mértékadó, megbízható vagy egyszerűen megkerülhetetlen képviselőjének, még akkor is, ha nem értenek egyet, de akikre szükségük van saját álláspontjuk elhatárolásához, pontosításához, megerősítéséhez, újságírói-szerkesztőségi önképük kialakításához. Hangsúlyozzuk: az interakciók nem csupán kedvelést vagy pozitív kötődést jeleznek. Megközelítésünkben egy lehetséges kuruc.info és 444.hu közötti kapcsolat nem világnézeti hasonlóságot jelöl, hanem a kuruc.info integrációs szándékait. A hivatkozásokkal egy-egy újság vagy online portál a médianyilvánosság egészéhez való kapcsolódási szándékát is ki nyilvánítja, vagyis részévé válik egy nagyobb, közös médiatérnek.

Értelmezésünk szerint ez az interakció beszélgetések sorának tekinthető, ám nem feltételezzük, hogy a folyam bármely pontján kialakul egy közös konszenzuális vélekedés vagy bármilyen egységes értelmezés. Mégis lényeges, hiszen maga az interakció ténye mutatja, hogy vannak közös ügyek, s azokat kikkel óhajtják megvitatni. Ha a médiumok egy csoportja politikai kérdésekben kizárólag egymásra reflektál és/vagy ugyanazoknak a politikai szereplőknek biztosít kommunikációs terepet, akkor a tartalmakban jelentkező elfogultság mellett erős politikai polarizációról is beszélhetünk. Ellenben a nyilvános tér integráltsága – azaz nem jönnek létre olyan médiatömbök, amelyek csak egymásra figyelnek – gyengíti a diverzifikációt, azaz az eltérő politikaképek mellett sem beszélhetünk polarizációról.

Módszer: hálózatelemzés

A magyar médianyilvánosság szerkezetét hálózatelemzéssel kívánjuk vizsgálni. Három eset kétféle hálózatát készítettük el, tehát összesen hat hálózatot

hasonlítuk össze. Az összehasonlítást úgy tesszük értelmessé, hogy a makroszerkezetre vonatkozóan öt hálózati ideáltípust határoztunk meg. Ezek az ideáltípusok a hálózat tagjai között meglévő kötések eloszlását modellezzik. Amire kíváncsiak vagyunk, hogy ezek a kötések, bármennyi is legyen belőlük, követnek-e valamilyen mintázatot, és ha igen, akkor milyen mintázat szerint oszlanak el a teljes hálózatban. Az öt ideáltípust részletesen bemutattuk a *Média és Integráció* című tanulmányunkban (Szabó–Bene: 2015: 80–83.), most csak egy-egy mondatos meghatározásokat adunk:

1. Klasztermentes kohézív hálózat: olyan hálózat, amelynek tagjai erősen összekapcsolódnak, kis távolságok vannak a csomópontok között, azonban a kohézív hálózaton belül nem jönnek létre kisebb klaszterek, ez a hálózattípus lényegében egyetlen közösséget alkot, amelyen belül nincsenek további klikkek. Ha az eredményeink klasztermentes kohézív szerkezetet mutatnak, akkor a magyar médianyilvánosságot az interakciók szempontjából teljesen integrálnak minősíthetjük.
2. Kisvilág hálózat (Watts–Strogatz, 1998): a kisvilág hálózat tagjai is összekapcsolódnak, de itt létrejönnek kisebb klikkek, amelyek azonban nem válnak el élesen a hálózat többi részétől. Amennyiben elemzésünk a kisvilág hálózathoz hasonlatosnak találja a magyar médianyilvánosság interakciós mintáit, azt szintén a teljes integráció jeleként fogjuk értelmezni.
3. Centrum-periféria hálózat (Borgatti–Everett, 1999): ebben a típusban létezik egy központi mag a hálózaton belül, azaz csomópontok olyan csoportja, amely egymással erősen összekapcsolódik. A magon kívüli csomópontok (periféria) kapcsolódnak a maghoz, egymáshoz azonban nem. Amennyiben kutatásunk a centrum-periféria típusához illeszkedő eredményeket hoz, egy jól körülírható fősodor által dominált médianyilvánosságról fogunk beszámolni.
4. Polarizált hálózat: ez a típus egymástól világosan elkülönülő blokkokra bomlik, amelyek között kevés kapcsolat van, a blokkokon belül azonban a kötések sűrű koncentrálódása figyelhető meg. Egy esetleges polarizált hálózattípus a magyar médianyilvánosságról kettős képet festene. Integrációról csak az egyes médiablokkok kapcsán beszélhetnénk, érvényesülne a politikai homofília: hasonló a hasonlóval állna sűrű interakcióban. A nyilvánosság egésze azonban szétesettnek, tömbösödöttnek mutatkozna. Ez az eredmény az interakciók szempontjából is megerősítené a magyar médianyilvánosság polarizált állapotát.
5. Diffúz hálózat: ebben a típusban a tagok közötti kötések úgy oszlanak el, hogy nagy távolságok jönnek létre, miközben nem alakulnak ki kisebb klaszterek sem. A struktúra egyértelműen széttöredezett. A diffúz hálózathoz hasonló szerkezet egy teljesen dezintegrált médianyilvános-

ságról árulkodna. Ebben az esetben a magyar médiavilág szereplői egymással minimális interakcióban álló felekként jelennének meg.

Csomópontok, kapcsolatok, mérőszámok

A hálózatok csomópontjait minden esetben az egyes médiumok jelentik. A csomópontok közötti kapcsolatot a médiumok interakciói alapján határoztuk meg, mégpedig kétféleképpen. A tömegkommunikációs csatornák között fennálló interakciót egyrészt az egymásra történő hivatkozással, másrészt az egyes médiumok által közvetlenül megszólaltatott személyek (politikusok, szakértők, értelmiségiek, stb.) körének hasonlóságával mértük. A hivatkozási hálózatban tehát, ha „A” médium hivatkozik arra, amit „B” médium írt, akkor „A” médium irányából kapcsolat létesül „B” médium irányába. A közvetlen megszólalási hálózatban két tömegkommunikációs csatorna között akkor van erős kapcsolat, ha a rajtuk keresztül közvetlenül megnyilatkozó szereplők köre nagy átfedést mutat. Ha „X” szereplő „A” és „B” médiumban is közvetlenül megszólal, akkor „A” és „B” médium között kapcsolat létesül.²

A kutatás során használt mérőszámok a hálózat általános szerkezetéről (átlagos legrövidebb távolság [vö. Opsahl et al., 2010]), globális klaszteresedési együttható [vö. Opsahl–Panzarasa, 2009]), illetve a hálózati ideáltípusoknak való megfelelés mértékéről (kötés-közöttségen alapuló közösségfeltáró algoritmus modularitás-értéke [vö. Clauset et al., 2004] és fitness [vö. Borgatti–Everett, 1999]) adnak bizonyosságot (vö. Szabó–Bene, 2015: 78–79.). A mérőszámok és a hálózati ideáltípusok viszonyát az 1. melléklet tisztázza.

Adatgyűjtés

Az adatgyűjtés során a legutóbbi kampányévre (országgyűlési, európai parlamenti, önkormányzati választások), azaz a 2014-es évre koncentráltunk. Három esetet választottunk ki: a Paks-esetet,³ Kovács Béla Jobbik által delegált európai parlamenti képviselőt érintő kémvádak esetét,⁴ illetve Vida Ildikónak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal akkori elnökének Egyesült Államokból történő kitiltásának esetét.⁵ Az esetkiválasztás központi kategóriája a médiavihar. Olyan témákat vonunk be a vizsgálatba, amelyekhez jelentős médiavihar („*media storm*”) kapcsolódik. A médiavihar-típusú tálatás nagymértékű médiafigyelmet jelent, a téma egy bizonyos időszakban a napirend egyik legfontosabb eleme. A második jellegzetesség a téma köztudatba történő berobbanása, hirtelen és váratlan megjelenése. A médiaviharban a nagyfokú médiaérdeklődés

legalább néhány napig fennmarad, úgy hogy végigsöpör a lehető legszélesebb értelemben vett médianyilvánosságon (Boydston et al., 2014: 511–512.).

Adatbázisunkat kezdőpontok felvételével, majd hólabda-mintavétellel alakítjuk ki. Először a legolvasottabb újságok, legnézettebb televíziós, rádiós csatornák és a legnépszerűbb online portálok körét határozzuk meg (lásd melléklet 2.). Ezek a kezdőpontok. A listán szereplő minden egyes médium hivatkozásait rögzítjük egy adott időszakban. Az adatbázist a szaturáció elve alapján kibővítjük, ha olyan médiumra érkezik hivatkozás, mely nem szerepelt a kezdőpontjaink között. Ezt követően az újonnan bekerülő újságok, portálok, médiumok hivatkozásait is kódoljuk, s mindezt addig folytatjuk, amíg a kibővített adatbázis elemeinek vizsgálata után sem találunk már új forrást (Marshall et al., 2013). A vizsgálatba bevont médiumok tartalmait egy meghatározott időszakban (egy hét) és előre definiált keresőszavakkal néztük át. A hivatkozások és a közvetlen megszólalások kódolása előre rögzített utasítások alapján zajlott. Az adatfelvételt négy kódoló végezte, az utasítások értelmezésének egyezését a kódolók közötti megbízhatósági teszt 0.79-es értéke (Krippendorff-alpha) mutatja.

A médiumok politikai alapon történő elkülönülésének vizsgálatához a mintába került médiumokat szakértői becsléssel négy csoportba osztottuk: baloldali/liberális ellenzéki; kormánypárti; radikális jobboldali; semleges/nem besorolható. A szakértői becslés során a két szerző, valamint egy harmadik, szintén politikai kommunikációval foglalkozó kutató egymástól függetlenül besorolta az egyes médiumokat a négy kategória valamelyikébe. A 89 médium 71 százalékát, 63 esetet mindhárom kutató ugyanabba a kategóriába sorolt, 25 médiumot pedig a háromból két kutató kódolt ugyanúgy. Azokban az esetekben, ahol nem jött létre teljes egyetértés, a tanulmány két szerzője megvizsgálta az illető médium adott időszakra eső tartalmát és a besorolásról ez alapján hoztak közös döntést (a médiumok besorolásáról lásd a 3. mellékletet).

Az adatok elemzéséhez és vizualizációjához az R szoftverhez írt igraph (Csardi–Nepusz, 2006) és a tnet (Opshal, 2009) csomagokat, illetve az Ucinet 6-ot (Borgatti et al, 2002) és a NetDraw-ot (Borgatti, 2002) használtuk.

Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefüggéseit a 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat. Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefoglalása

Eset	Adatgyűjtés időszaka	Keresőszavak
Paks-eset	2014. január 14. – január 21.	Paks, Atomerőmű, Roszzatom
Kovács Béla-eset	2014. május 15. – május 23.	Kovács Béla, KGB, kém
Kitiltási eset	2014. november 5. – november 13.	Vida Ildikó, kitilt, kitiltás

EREDMÉNYEK
Hivatkozási hálózatok

Mindhárom eset nagy aktivitást váltott ki a médianyilvánosság szereplőiből, azonban az aktivitás mértékében vannak különbségek. A Paks-eset kapcsán találjuk a legkevesebb médiumot (lásd 2. táblázat, csomópontok száma), és itt a legkevesebb az egy médiumra jutó kapcsolatok száma (lásd 2. táblázat, kötések száma), valamint a hivatkozások száma is (lásd 2. táblázat hivatkozások száma). A legnagyobb aktivitás a kitiltási esetben volt, ez a hálózat rendelkezik a legtöbb csomóponttal, ebben az esetben a legtöbb az egy médiumra eső kapcsolat, illetve a hivatkozásszámok is itt a legmagasabbak.

2. táblázat. A hivatkozási-hálózatok alapjellemzői (az izolált csomópontok eltávolítása után)

	Csomópontok száma	Kötések száma	Hivatkozások száma (kötések súlyának összege)	Kötések átlagos súlya (szórás)
Paks-hálózat	49	145	202	1,39 (1,00)
Kovács Béla-hálózat	50	232	380	1,64 (1,26)
Kitiltási hálózat	62	321	567	1,77 (1,29)

A hivatkozások alapján a médianyilvánosság szerkezete mindhárom esetben integráltnak mondható: a maximum modularitás értékei kifejezetten alacsonyak (lásd 1. számú melléklet). Az online és az offline tér egybeér, a hagyományos szerkesztőségi logika alapján működő csatornák és az informalitás határán mozgó blogszféra összekapcsolódik. Sőt, politikai színezet alapján sem látható éles elkülönülés. A 3. táblázat mutatja a három hivatkozási hálózat hálózati mérőszámainak értékét.

3. táblázat. A hivatkozási hálózatok jellemzői

	Maximum modularitás	Klaszteresedési koefficiens ⁶	Átlagos legrövidebb távolság ⁷	Fitness	Modularitás politikai hovatartozás alapján
Paks-hálózat	0,09	1,17 szórás (0,36)	0,66 szórás (4)	0,44	0,02
Kovács Béla-hálózat	0,00	1,97 szórás (0,48)	1,52 szórás (2,64)	0,54	0,07
Kitiltási hálózat	0,01	2,43 szórás (0,52)	2,91 szórás(3,65)	0,52	0,01

Polarizációra vonatkozó kalkulációk:

A modularitás a Paks-esetben a legmagasabb, ám ez az érték nagyon alacsony ahhoz, hogy valódi polarizáció jeleként értelmezhesük. A közösségfelosztást végző algoritmus két nagyobb (egy 20 és egy 11 médiumból álló), valamint egy négy csomópontból álló és számos egy tagú csoportot különített el. A két nagyobb csoportból az egyik blokk összetétele a következő: ATV, gurulohordo.blog.hu, hvg.hu, Hír TV, Népszabadság, Kossuth Rádió, Bruxinfo, napi.hu, cink.hu, nepszava.hu, magyarhirlap.hu, atlatszo.hu, alfahir.hu, Hír24, Inforádió, portfolio.hu, Heti Válasz, Metropol, 168 óra, atv.hu. A másik pedig az alábbiakból áll: RTL KLUB, Mandiner, jobbegyenes.blog.hu, Ténytár.hu, Kardblog.hu, bekialtas.blog.hu, nyugat.hu, Mos Maiorum, Kettős Mércé, Echo TV, figyelo.hu.

Amennyiben e két népesebb blokk egymástól való elkülönülését vizsgáljuk, akkor a modularitás 0,18-ra nő. Ez az érték a két csoport mérsékelt szétválását jelzi, ám tömbösödésről nem beszélhetünk. Hogy megbizonyosodjunk a politikai polarizáció hiányáról, külön leellenőriztük a politikai szimpátia szerinti elkülönülés mértékét is. Az így definiált csoportok elkülönülését vizsgáló modularitásérték a Paks- és a kitiltás-esetben 0-hoz közeli értéket mutat, de a Kovács Béla-esetben talált 0,07-es érték is nagyon alacsony. A baloldali/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali csomópontok blokkosodását mutató indexeket foglalja össze a 4. táblázat. Az eredmény egyértelmű: a hivatkozási hálózatban nem beszélhetünk politikai polarizációról.

4. táblázat. A vizsgált esetekben a baloldali/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali csomópontok politikai polarizációját mutató modularitásértékek

	kormánypárti	baloldali/liberális	radikális jobboldal
Paks-eset			
kormánypárti	–	.02	0
baloldali/liberális	.02	–	0
radikális jobboldal	0	0	
Kovács Béla-eset			
kormánypárti	–	0	.12
baloldali/liberális	0	–	.20
radikális jobboldal	.12	.20	–
Kitiltási eset			
kormánypárti	–	.02	-.03
baloldali/liberális	.02	–	-.01
radikális jobboldal	-.03	-.01	–

Hálózatszerkezet: centrum-periféria

A fitness értékekből kiderül (lásd 3. táblázat, 5. oszlop), hogy hálózati modelljeink közül a centrum-periféria írja le leginkább a három eset médianyilvánosságának szerkezetét. A legerősebben ez a Kovács Béla-eset hálózatára igaz, legkevésbé pedig a polarizáció enyhe jeleit is mutató Paks-esetre. A mag a Paks-esetben kilenc, a Kovács Béla-esetben tíz, míg a kitiltási esetben tizenegy csomópontból áll. A Paks- és a kitiltási esetben a perifériához sorolódó médiumok és a centrum csomópontok közötti kapcsolat inkább egyirányú, mégpedig a perifériától a centrum felé mutató módon. A Kovács Béla-hálózatban kiegyenlítettebb képet mutat: a központi elemektől a szélek felé több hivatkozás indult, mint a másik két eset hivatkozási hálózatában.

Négy olyan médiumot találtunk, amely mindhárom ügyben centrumpozícióba került. Ezek: mno.hu, Index.hu, Magyar Televízió 1-es csatornája és a Kossuth Rádió. Utóbbi alighanem a péntekenkénti miniszterelnöki interjúnak köszönhetően, amely kitüntetett szerepet élvez a kormányzati kommunikációban. Ezek mellett egy-egy esetben a Hír TV, az ATV és a hvg.hu is a központi mag szereplőjeként jelent meg. A magyar médianyilvánosságban létezik tehát egy stabil központ, amely témáktól függetlenül kulcspozícióban van, és elemei szívesen hivatkoznak egymásra. Figyelemreméltó, hogy ezek a tömegkommunikációs csatornák az elektronikus média és az online hírportálok közül kerülnek ki, nyomtatott sajtó nincs közöttük.

A magyar médianyilvánosság nagyfokú és állandóságot mutató centralizációját támasztja alá az is, ha megvizsgáljuk a tíz legtöbb hivatkozást kapó szereplőt az egyes esetekben. A 10 leghivatkozottabb médium a Paks-esetben az összes hivatkozás hetven százalékát, a Kovács Béla-esetben a hetvenhárom százalékát, míg a kitiltási esetben a hetvenkét százalékát birtokolja. A leghivatkozottabbak között négy állandó szereplő van (Hír TV, index.hu, M1, mno.hu), ezek mindegyik esetben a tíz legtöbbet hivatkozott médium közé kerültek. Négy másik csatorna (Népszabadság, ATV, Kossuth Rádió, hvg.hu) a három ügyből kettőben is bekerült a leghivatkozottabb médiumok közé. Ezek mindegyike a tizenöt leghivatkozottabb médium közé került abban az egyetlen esetben is, amikor a legjobb tíz közé nem fért be, sőt a Népszabadság és az ATV ekkor is éppen csak kiszorult a legjobb tízből (ezek a tizenegyedik leghivatkozottabb csatornák). Összességében tehát azt látjuk, hogy a magyar médianyilvánosság központja stabil, tagjai a témától függetlenül fontos referenciapontok, legalábbis az újságírók körében.

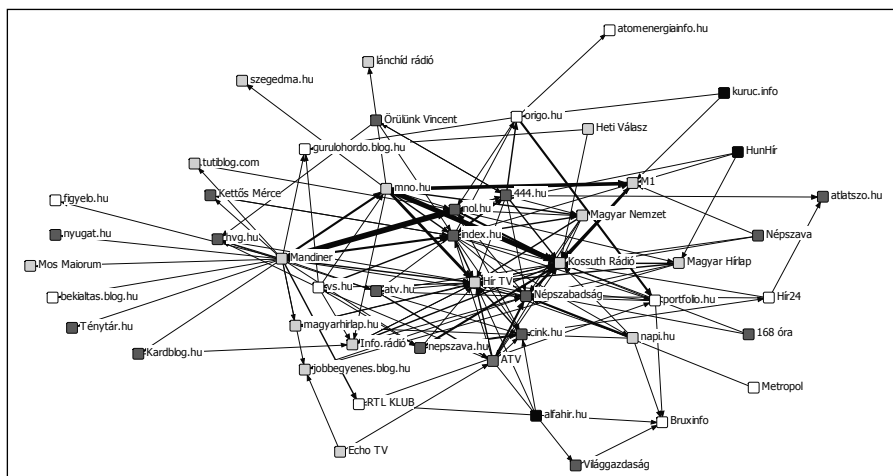
A centrum közössége stabil, a központba bekerülni nem könnyű, de nem is lehetetlen. A leghivatkozottabb szereplők közé mindössze egy alkalommal bekerülő médiumok között három (nol.hu, origo.hu, 444.hu) olyat találunk, amelyek a többi ügynél is legalább közepesen hivatkozott szereplő volt, illetve

egy olyan (Heti Válasz), amely csak egy másik esetben volt közepesen hivatkozott szereplő. Ugyanakkor négy olyan médium (alfahir.hu, N1TV.hu, cink.hu, atlatszo.hu) is akadt, amely egy ügyben képes volt a tíz leghivatkozottabb médium közé kerülni, úgy, hogy a többi esetben egyáltalán nem kapott hivatkozást.

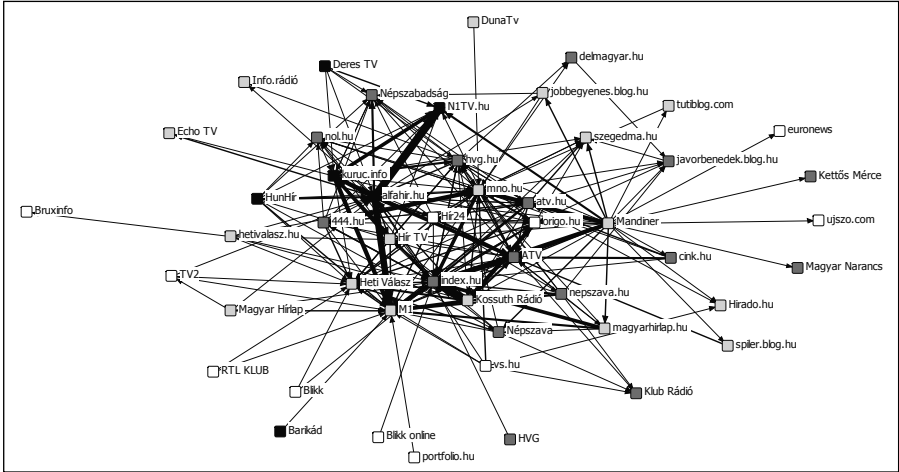
A médianyilvánosság központi magjának, állandó szereplőinek főáramába egyrészt be lehet kerülni máskor is, bár kisebb gyakorisággal hivatkozott szereplőknek, másrészt olyan szereplőknek is, akik csak egy adott témában képesek magukra irányítani a médianyilvánosság figyelmét. Ha egy portál képes eredeti, gyors, releváns, máshonnan nem hozzáférhető információt nyújtani, akkor bekerülhet a médianyilvánosság központi elemei közé. Kutatásunkban ilyen berobbanásra példa a radikális jobboldalhoz tartozó alfahir.hu és az N1TV pozíciója. A Paks- és a kitiltási esetben még egyértelműen a margón elhelyezkedő online újságok a radikális jobboldal legnagyobb pártját érintő Kovács Béla-esetben már a hivatkozási hálózat főszereplőjévé váltak.

Egyedül a Kovács Béla-esetben bukkantak fel a politikai polarizációnak enyhe jelei. A radikális jobboldali médiumok egyrészt a médiafigyelem közép-pontjába tudtak kerülni, másrészt azonban kisebb mértékben a kormánypárti médiumoktól, nagyobb mértékben a baloldali/liberális médiumoktól is elkülönülést mutattak.

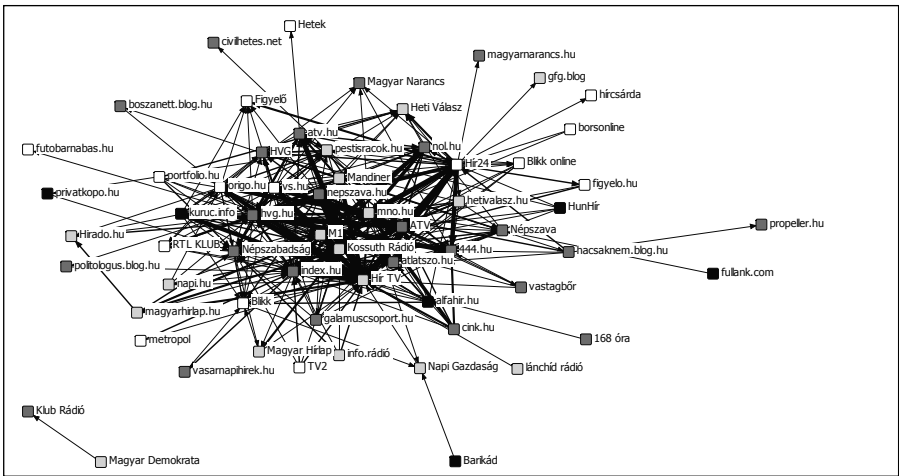
A hivatkozási hálózatok szerkezetét az alábbi ábrák mutatják (1. ábra, 2. ábra, 3. ábra).

1. ábra. A Paks-hálózat (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

2. ábra. A Kovács Béla-hálózat (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

3. ábra. A kiltítási eset hálózata (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

Közvetlen megszólalási hálózatok

A közvetlen megszólalási hálózatok között leginkább a Paks-eset és a kiltítási eset hálózatai hasonlítanak egymásra. A mintába került médiumok (lásd 5.

táblázat, csomópontok száma), megszólalók, megszólalások (megszólalások száma) és kapcsolatok (kapcsolatok száma) majdhogynem teljesen megegyeznek. E két esettől eltér a Kovács Béla-hálózat, ahol jóval kevesebb szereplő szólt meg, és kevesebb megszólalást és kapcsolatot is regisztrálhattunk. A Kovács Béla-esetben a jelek szerint a médiumok kevésbé támaszkodtak a médiumokon kívüli politikai szereplőkre.

5. táblázat. A közvetlen megszólalási-hálózatok alapjellemzői (az izolált csomópontok eltávolítása után)

	Csomópontok száma	Megszólalók száma	Megszólalások száma	Kapcsolatok száma
Paks-hálózat	23	73	133	120
Kovács Béla-hálózat	24	41	87	76
Kitiltási hálózat	25	74	134	122

6. táblázat. A közvetlen megszólalási hálózatok polarizációjának mértéke

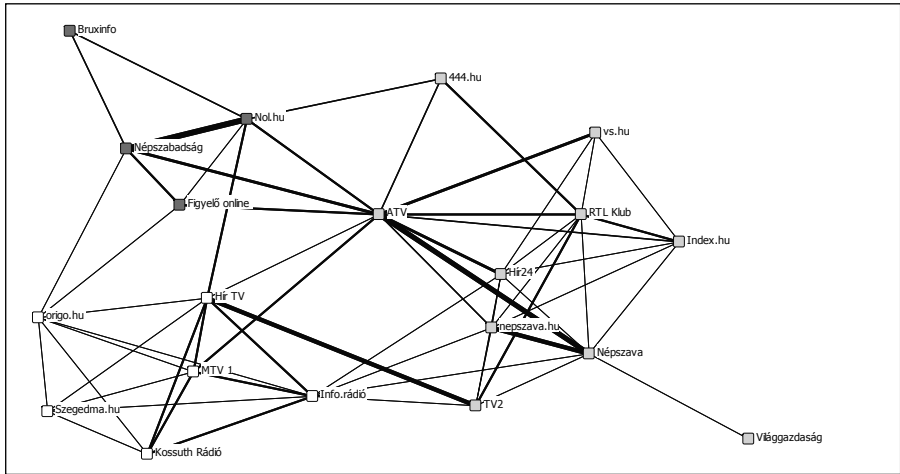
	Maximum modularitás	Modularitás politikai hovatartozás alapján
Paks-hálózat	0,35	0,31
Kovács Béla-hálózat	0,07	-0,07
Kitiltási hálózat	0,19	0,13

Az 5. és 6. táblázatban bemutatott számok és indexek (modularitás) mutatják, hogy a Paks-hálózatot a médiumokban közvetlenül megszólaló személyek nagymértékben polarizálják. A hálózat – ellentétben a hivatkozási hálózatokkal – önmagában is polarizált, de a politikai hovatartozás alapján is jelentős nagyságú polarizáció jellemzi. A kitiltási hálózat esetében mérsékeltebb polarizációról beszélhetünk csak, a politikai hovatartozás szerinti elkülönülés pedig még ennél is kisebb mértékű. A Kovács Béla-hálózatot a közvetlen megszólaló szereplők integrálják, a hálózat a politikai hovatartozás alapján sem blokkosodik.

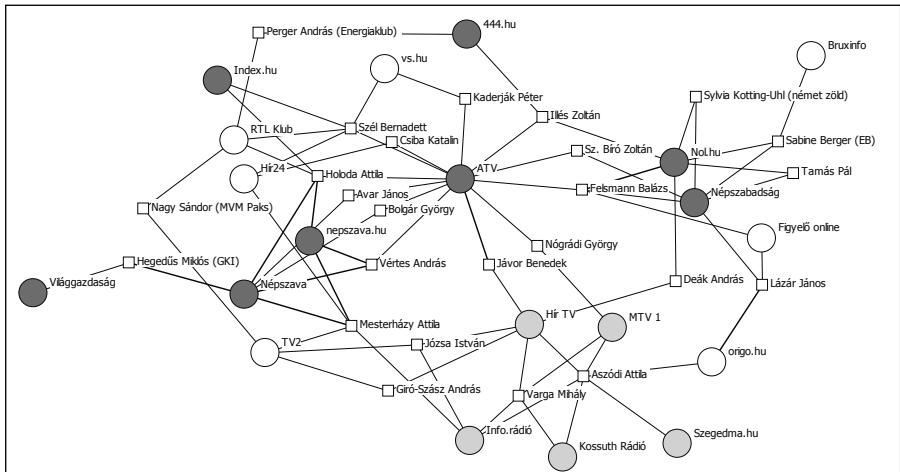
A közvetlen megszólalási hálózatok szerkezete

A Paks-esetben a kötés közöttiségen alapuló közösségfeltáró algoritmus (lásd: Newman–Girvan, 2004) három klasztert különített el, amelyek nagymértékben lefedik a politikai hovatartozás szerinti csoportosulást (lásd 4. ábra). Az első csoportba kivétel nélkül kormánypárti médiumok kerültek, kiegészülve a semlegesnek besorolt origo.hu-val: *Hír TV*, *Kossuth Rádió*, *Magyar Televízió 1-es csatorna*, *Szegedma.hu*, *origo.hu*, *Inforádió*. A második és harmadik csoportba baloldali/liberális, valamint semleges csomópontok kerültek: vagyis az *ATV*, *Nép-*

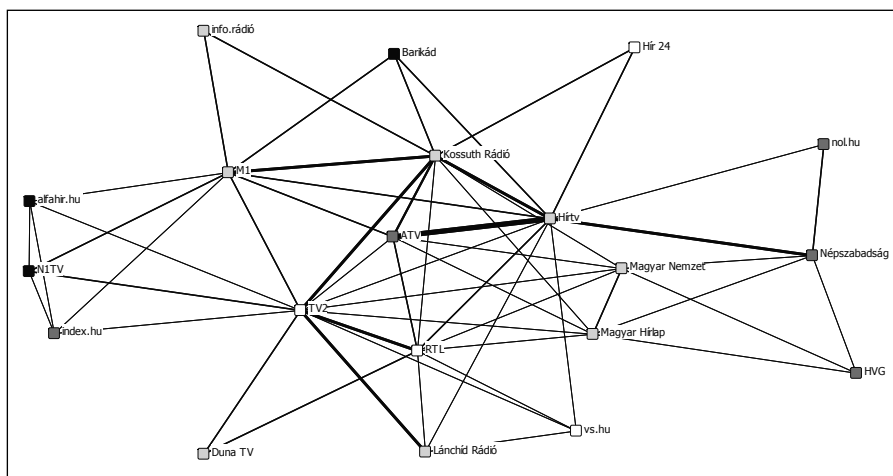
szava, Világgazdaság, Index.hu, vs.hu, 444.hu, TV2, Hír24, nepszava.hu, RTL klub (2. csoport), illetve a Népszabadság, Nol.hu, Bruxinfo, Figyelő online (3. csoport). A Paks-eset közvetlen megszólalási hálózata tehát politikailag polarizáltnak mondható. Az 5. ábrán jól látható, hogy a baloldali/liberális médiumok körében népszerű szereplők többségét a kormánypárti médiumok nem szolgáltatták meg, de hasonlóképpen több olyan szereplőt is találunk, akik több kormánypárti médiumban is megnyilvánultak, baloldali/liberális médiumban azonban nem.

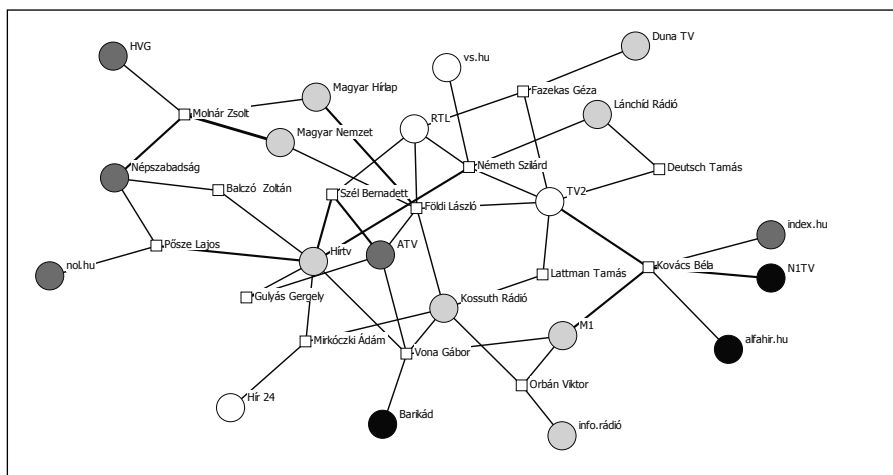
4. ábra. A Paks-eset közvetlen megszólalási hálózata (közösségfelosztás algoritmus alapján; fehér = 1. közösség; világosszürke = 2. közösség; sötétszürke = 3. közösség)

5. ábra. A Paks-ügy közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló)

6. ábra. A Kovács Béla-eset közvetlen megszólalási hálózata (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

7. ábra. A Kovács Béla-eset közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok. (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fekete = radikális jobboldali médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló)

A Kovács Béla-esetben a közösségfeltáró algoritmus nem különített el blokkokat, és a csomópontok politikai hovatartozása alapján sem találtunk csoportosulásokat, klikkeket. A 6. ábra azt mutatja – és a 0,757-es fitness érték is arról tanúskodik – hogy a hálózat egy határozott centrum-periféria struktúrát mutat.

Centrumpozícióba kizárólag televíziók és rádiók (TV2, ATV, Hír TV, Kossuth Rádió, M1) kerültek, ami azt jelenti, hogy ezek interakciós mintázata volt nagyon hasonló. Más szóval: a Kovács Bélát illető kémvadásban született beszámolóikban, interjúikban nagyon hasonló megszólalói körből válogattak. A 7. ábrán látható a közvetlen megszólalások alapján felrajzolódó network. Szél Bernadett (országgyűlési képviselő, az LMP társelnöke), Földi László (titkoszolgálati szakértő) és Vona Gábor (a Jobbik elnöke, országgyűlési képviselő) a Kovács Béla-eset kulcsszereplői voltak: a médianyilvánosság kiemelt figyelmet fordított arra, hogy hangjukat minél több csatornán hallathassák. Hálózatelemző szakkifejezéssel élve Szél Bernadett, Földi László és Vona Gábor integráló figurának minősültek.

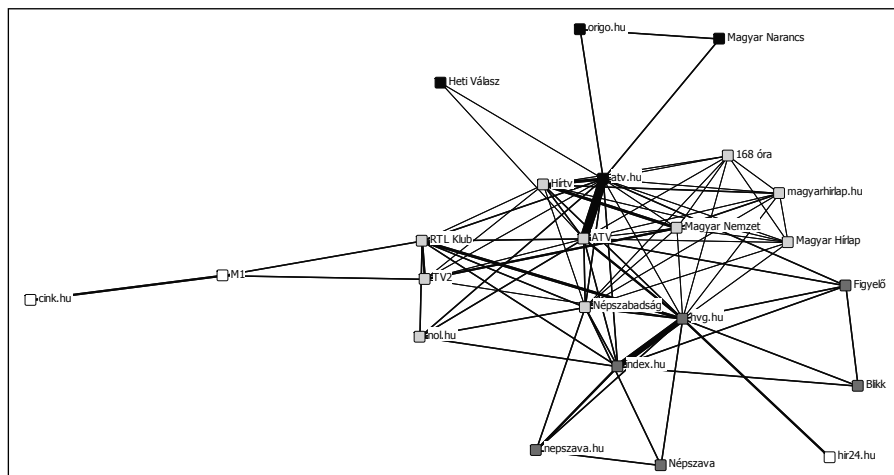
Érdekes összevetni a legtöbbször megszólalók hálózati pozícióját. Míg a Paks-esetben az öt legtöbbször megszólaltatott szereplő az összes megszólalás huszonhárom százalékát adta, addig ez az arány a kitiltási esetenél huszonnyolc, a Kovács Béla-esetnél pedig harmincnyolc százalék. Mivel egyedül a Kovács Béla-esetnél jelentek meg mindhárom politikai közösséghez tartozó médiumok a hálózatban, ezért ebben az esetben a közvetlen megszólalási hálózat szerkezetét külön is megvizsgáltuk a csomópontok politikai színezetére fókuszálva. A 7. táblázat modularitásértékei mutatják, hogy a hálózatban nincs politikai szempontból releváns blokkosodás.

7. táblázat. A Kovács Béla-eset politikai közösségeinek elkülönülése modularitásértékekkel

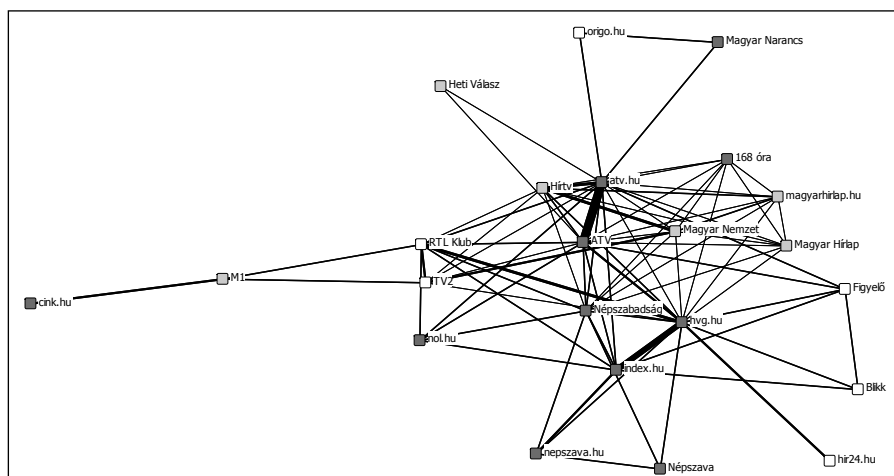
	Kormánypárti csomópontok	Baloldali/liberális csomópontok	Radikális jobboldali csomópontok
Kormánypárti csomópontok	–	-0,09	0,01
Baloldali/liberális csomópontok	-0,09	–	-0,03
Radikális jobboldali csomópontok	0,01	-0,03	–

Kutatásunk utolsó vizsgált egysége a kitiltási-eset közvetlen megszólalási hálózata. A közösségfeltáró algoritmus itt a mérsékelt polarizáció jegyeit mutatta, és három klasztert különített el. Az első a legnépesebb klaszter, tagjai pedig a következők: magyarhirlap.hu, Magyar Nemzet, Népszabadság, Magyar Hírlap, 168 óra, nol.hu, RTL Klub, TV2, ATV és a Hír TV. A Figyelő, a Blikk, a hvg.hu, a népszava.hu, a Népszava és az Index.hu tartozik a másik klaszterbe. A harmadikat pedig az Origo.hu, az Atv.hu, a Magyar Narancs és a Heti Válasz alkotják (8. ábra). Politikai színezet alapján ez egy heterogén felosztás (9. ábra). Különösképpen akkor látszik a kuszasága, amennyiben a Paks-

eset közvetlen megszólalási hálózatával vetjük össze (lásd 4. ábra). A második klasztert leszámítva mindegyikben találunk bal/liberális és kormánypárti csomópontokat. Ezt megerősíti a csomópontok politikai hovatartozás alapján történő vizsgálata. A bal/liberális és kormánypárti médiumok közösségére számolt 0,13-es modularitásértéket a mérsékelt polarizáció jeleként értelmezzük.

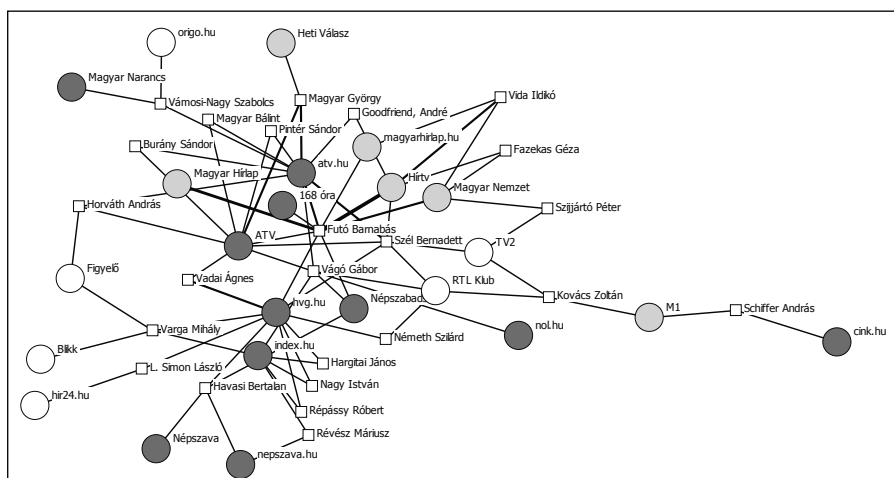

8. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata (Közösségfelosztás algoritmus alapján; világosszürke = 1. közösség; sötétszürke = 2. közösség; fekete = 3. közösség; fehér = nem tartozik közösséghez)

9. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok)

A 10. ábrán azt mutatjuk, hogy a kitiltási-esetben közvetlenül megszólaltatott szereplők között számos olyan van, aki kormánypárti- és baloldali/liberális csomópontokhoz egyaránt tartozik. Igaz azonban az, hogy szép számmal találunk olyan politikusokat, szakértőket, kormánytisztviselőket, akik csak a baloldali/liberális médiumokban nyilvánultak meg. Figyelemreméltó tény: csak kormánypárti csatornáknak nyilatkozó mindössze kettő volt (Vida Ildikó, a NAV akkori elnöke és Fazekas Géza, ügyészségi szóvivő).

10. ábra. A kitiltási-ügy közvetlen megszólalási hálózata – médiumok és megszólalók közötti kapcsolatok (világosszürke = kormánypárti médiumok; sötétszürke = baloldali/liberális médiumok; fehér = besorolhatatlan médiumok. Kör = médium; négyzet = megszólaló)

A közvetlen megszólalási hálózatokat tanulmányozva is azt látjuk, hogy alapjellemzőiben és polarizációra utaló eredményeiben megint csak a Kovács Béla-eset tér el a leginkább a másik kettőtől. A témában megszólalók egy szűk csoportja egységesen nagy figyelmet élvezett, különösen a különböző politikai színezetű elektronikus médiumok részéről. Ez volt az, ami integrálta a médianyilvánosságot. A Paks- és a kitiltási esetben már jobban értékelhetők a polarizáció jegyei. Ám utóbbiban a tömbösödés mérsékelte és kevésbé kapcsolódik a bal/liberális, kormánypárti-, besoroláshoz, addig előbbinél a megszólalók köre ideológiai alapon tér el.

ÖSSZEGZÉS

A magyar médianyilvánosság hálózati szerkezetét vizsgálva azt találtuk, hogy az interakciós minták alapvetően integráló funkciót töltenek be. Az egymásra

történő hivatkozások, és kisebb mértékben a megszólaltatottak köre képes összekötni a bal/liberális, kormánypárti és radikális jobboldali médiatermékeket. Médiahálózataink politikai polarizációt tehát nem mutattak.

Az összetartó vagy töredezett médiaterre vonatkozó kutatási kérdésünk megválaszolásához azonban szükség van arra is, hogy a magyar médianyilvánosság hivatkozási szerkezetét leginkább leíró hálózati modellt is megállapítsuk. Az általunk definiált öt ideáltípus közül egyértelműen kizárhatók a diffúz, a klasztermentes kohézív és a kisvilág hálózatok. Enyhe tömbösödés jelei láthatók a közvetlen megszólalások körében, de semmiképpen sem értelmezhetjük úgy, hogy a magyar médianyilvánosság polarizált szerkezetű lenne. A médianyilvánosság integráltságát mindhárom esetben a centrum-periféria struktúra biztosítja, amelyben egy stabil, időben nagyfokú állandóságot mutató, a médianyilvánosság figyelmét nagymértékben kisajátító és elsősorban egymásra hivatkozó centrum, és egy, a centrumhoz kapcsolódó, elsősorban rá hivatkozó, de helyenként néhány centrumszereplő által hivatkozott periféria jelenik meg. A központ stabil, de nem zárt. Adataink alapján tehát azt a következtetést vonjuk le, hogy a magyar médianyilvánosság leginkább a centrum-periféria szerkezethez hasonlóan működik, legalábbis az interakciók szintjén.

Megállapításainknak azonban konceptuális és módszertani korlátai is vannak. Egyrészt a médianyilvánosság integrációja és polarizációja számos egyéb módon megragadható. Gyanítható, hogy a tömegkommunikáció erősebb politikai polarizációját látnánk a médiatálalás más aspektusainak vizsgálatában. Egy-egy ügy, esemény, személy vagy téma tárgyalásában a különböző csatornákon megjelenő eltérő értelmezések, tónusok, szókészletek vagy metaforák minden bizonnyal erőteljesebben lökik szét a médiateret. Mindezek feltárása feltétlenül szükséges a teljes kép felvázolásához.

Kutatásunkkal arra akartuk felhívni a figyelmet, hogy az integráció és a dezintegráció több szempontból tárgyalható. A magyar médianyilvánosság kapcsán különösen nagy figyelmet szokás szentelni a konfliktusok, a szétfelezítő erők, a széttartó tendenciák rögzítésének, miközben a média működtet összekötő mechanizmusokat is, amiről ritkán esik szó. Arról meg végképp nagyon kevés empirikus tudásunk van, hogy az integráció és a dezintegráció milyen konstellációkban, mintákban mutatkozik meg. Létezik-e valamiféle trend vagy hullámszerűség a média integrációs mechanizmusainak működésében.

A média ugyanis nemcsak infrastruktúrát biztosít, hanem maga is aktív szerepet játszhat a politikailag releváns közösségek fenntartásában és kialakításában. Éppen ezért nagyon is lehetséges, hogy a tömegkommunikációs csatornák változó magatartást mutatnak: hol a közösségbe történő bezárkózást, hol annak kinyitását vállalják fel.

Az interakciós minták a médiumok körén kívül, sőt az újságírók és a politikusok viszonyán túl is érdekesek, mégpedig az olvasók, nézők, hallgatók

szempontjából. Hogyan kerülnek egyre szorosabb kapcsolatba a médiafogyasztók a szívüknek kedves sajtóval? Lesz-e bármilyen hatása ennek a kapcsolatnak a hírgyártásra? Erősödik-e a média politikai polarizációja vagy az olvasók, hallgatók, nézők megnyerése a kiegyensúlyozott tájékoztatás irányába tereli a magyar médianyilvánosságot? Ezen kérdéseknek alighanem ott kell lennie a médiakutatások napirendjén.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A médianyilvánosság-hálózatok ideáltípusai, illetve mérési módjai.

Ideáltípus	Mérés	
	Indikátor	Feltétel (határértékek)
Klasztermentes kohézió hálózat	Modularitás	alacsony (< 0.3)
	Klaszteresedési együtttható	nem magas ($< EV+2SD$)
	Átlagos legrövidebb távolság	alacsony ($< EV+2SD^*$; $< EV+1SD^{**}$)
Kisvilág hálózat	Fitness	nem magas (< 0.5)
	Modularitás	alacsony (< 0.3) ²
	Klaszteresedési együtttható	magas ($> EV+2SD^*$; $> EV+1SD^{**}$)
Centrum-periféria hálózat	Átlagos legrövidebb távolság	alacsony ($< EV+2SD^*$; $< EV+1SD^{**}$)
	Fitness	nem magas (< 0.5)
	Modularitás	alacsony (< 0.3)
Polarizált hálózat	Klaszteresedési együtttható	–
	Átlagos legrövidebb távolság	–
	Fitness	Magas (< 0.5)
Diffúz hálózat	Modularitás	Magas (> 0.3)
	Klaszteresedési együtttható	valószínűleg magas (de nem feltétel)
	Átlagos legrövidebb távolság	Ha alacsony, akkor kötés közöttség értékek eloszlásának vizsgálata ⁴ .
Diffúz hálózat	Fitness	nem magas (< 0.5)
	Modularitás	alacsony (< 0.3)
	Klaszteresedési együtttható	alacsony vagy átlagos ($< EV+ 1 SD$)
Diffúz hálózat	Átlagos legrövidebb távolság	magas ($> EV+2SD^*$; $> EV+1SD^{**}$)
	Fitness	nem magas (>0.5)

A táblázat magyarázata: EV = várható érték (*expected value*), 1000 random hálózat átlaga; SD = szórás (*standard deviation*), 1000 random hálózat átlagának szórása. * = erős feltétel; ** = gyenge feltétel. A modularitás és a fitness esetében a határérték az irodalom által gyakran alkalmazott érték (lásd: Clauset et al, 2004; Vercellone-Smith et al, 2012).

2. számú melléklet: kezdőpontok listája

Magyar Televízió, ATV, Hír TV, RTL Klub, TV2

Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszabadság, Népszava, Blikk, Bors, Metropol

Magyar Narancs, Figyelő, Demokrata, 168 óra, Heti Válasz, Barikád, Hazai Pálya

Kossuth Rádió

Mno.hu, Origo.hu, Index.hu, Nol.hu, Hvg.hu, 444.hu, Cink.hu, Borsonline, Blikk.hu, Mandiner.hu, nepszava.hu, magyarhirlap.hu, Kuruc.info, alfahir.hu, N1 TV, Deres TV, Szentkorona Rádió, Hunhir.info

3. számú melléklet: csomópontok politikai színezet alapján történő kategorizálása

Csomópontok kormánypárti címkével: DunaTv, Echo TV, gfg.blog, Heti Válasz, hetivalasz.hu, Hír TV, Hirado.hu, Info.rádió, jobbegyenes.blog.hu, Kossuth Rádió, lánchíd rádió, M1, Magyar Demokrata, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, magyarhirlap.hu, Mandiner, mno.hu, Mos Maiorum, Napi Gazdaság, napi.hu, pestisracok.hu, spiler.blog.hu, szegedma.hu, tutiblog.com

Csomópontok baloldali/liberális címkével: 168 óra, 444.hu, atlatszo.hu, ATV, atv.hu, boszanett.blog.hu, cink.hu, civilhetes.net, delmagyar.hu, galamuscsopot.hu, hacsaknem.blog.hu, HVG, hvg.hu, index.hu, javorbenedek.blog.hu, Kardblog.hu, Kettős Mércse, Klub Rádió, Magyar Narancs, magyarnarancs.hu, Népszabadság, Népszava, nepszava.hu, nol.hu, nyugat.hu, Örülünk Vincent, politologus.blog.hu, propeller.hu, Ténytár.hu, vasarnapihitek.hu, Vastagbőr, Világgazdaság

Csomópontok radikális jobboldali címkével: alfahir.hu, Barikád, Deres TV, fullank.com, HunHír, kuruc.info, N1TV.hu, privatkopo.hu, Szent Korona Rádió

Csomópontok „besorolhatatlan” címkével: atomenergiainfo.hu, bekialtas.blog.hu, Blikk, Blikk online, Bors, borsonline, Bruxinfo, euronews, figyelo.hu, Figyelő, futobarnabas.hu, gurulohordo.blog.hu, Hetek, Hír24, hírcsárda, KarpatNEws, Metropol, origo.hu, portfolio.hu, RTL KLUB, TV2, ujszo.com,vs.hu.

JEGYZETEK

¹ Két médium között a kapcsolat értékét a következő képlet alapján számoltuk ki:

$$\sum \left(\frac{W_{ax} + W_{bx}}{|W_{ax} - W_{bx}| + 1} \right) * \left(\frac{W_{ax} * W_{bx}}{(W_{ax} * W_{bx}) + 0,001} \right) * \left(\frac{1}{degree_x} \right),$$

ahol W_{ax} az a médium és x szereplő közötti kapcsolódás értéke (x szereplő a médiumban való közvetlen megszólalásainak száma), míg W_{bx} a b médium és x szereplő közötti kapcsolódás értéke (x szereplő b médiumban való közvetlen megszólalásainak száma), $degree_x$ pedig x szereplő súlyozott fokszáma, ami azt mutatja, hogy az adott szereplő összesen hányszor szólalt meg

közvetlenül a különböző médiumokban. A szorzat első elemében található számláló az abszolút értelemben vett értékek nagyságának, míg nevezője a különbség nagyságának fontosságát biztosítja. A képlet második eleme biztosítja, hogy ha a két érték valamelyike 0, akkor az adott szereplőhöz tartozó egész érték 0 lesz, más értéknél azonban 1-hez közeli értéke miatt alig befolyásolja az egyenlet értékét. A képlet harmadik eleme lehetővé teszi, hogy a médiában kevesebbszer megszólaló szereplő esetében fennálló hasonlóság nagyobb súllyal essen latba, mint a gyakrabban megszólaló szereplő által összekötött kapcsolat – egy, a médiában kevesebbet megszólaló közös szereplő ezért erősebb kapcsolatot hoz létre két médium között, mint egy olyan szereplő, aki számos más helyen is megszólal. (Ez utóbbi szempontot Newman, 2001 vezeti be).

- ² 2014. január 14-én Orbán Viktor miniszterelnök és Vlagyimir Putyin orosz államfő együttműködési megállapodást írt alá Magyarország és Oroszország között a paksi atomerőmű két új blokkjának megépítéséről. Ennek értelmében az orosz Roszatom végezheti a beruházást, amelyhez az orosz állam 30 éves futamidejű államközi kölcsönt nyújt Magyarország számára.
- ³ 2014. május 15-én a Magyar Nemzet Kovács Bélát a Jobbik EP-képviselőjét orosz titkosszolgálati kapcsolatokkal vádolta meg. A hivatkozási hálózat elemzéséből az ügygazda Magyar Nemzetet eltávolítottuk. Szintén eltávolítottuk a kiugró értékkel rendelkező Hír TV – mno.hu kapcsolatot.
- ⁴ 2014. október 15-én látott napvilágot a hír, miszerint több magas rangú magyar kormánytisztviselő Egyesült Államokba történő utazását nehezíti az amerikai kormány a Foreign Corrupt Practices Actre hivatkozva. Állításuk szerint a kormánytisztviselők korrupciós cselekményekben voltak érintettek. 2014. november 5-én Vida Ildikó, a NAV akkori vezetője, a Magyar Nemzetnek adott interjújában elmondja, hogy ő is rajta van a kitiltottak listáján. A hivatkozási hálózat elemzéséből az ügygazda Magyar Nemzetet eltávolítottuk. Szintén eltávolítottuk a kiugró értékkel rendelkező nol.hu – Népszabadság kapcsolatot.
- ⁵ Várható értéktől való eltérés mértéke szórásban kifejezve. Zárójelben a valós érték.
- ⁶ Várható értéktől való eltérés mértéke szórásban kifejezve. Zárójelben a valós érték.

IRODALOM

- Angelusz R.–Tardos R. (2011): Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergenciaspirál. In: Tardos R.–Enyedi Zs.–Szabó A. (szerk.): *Részvétel, képviselet, politikai változás*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 347–382.
- Argejő É.–Beck L.–Hann E.–Révész S.–Terestyéni T (1994): Jelentések az MR és az MTV hírműsorairól. In: Kurtán S.–Sándor P.–Vass L. (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve*. Budapest, DKMKA. Bajomi-Lázár P. (2010): *Média és politika*. Budapest, PrintXBudavár Zrt.
- Baranyai E.–Plauschin A. (2002): A politikai hírműsorok tájékoztatási gyakorlata 2001-ben. *Jel-Kép*, 1. 21–42.
- Bajomi-Lázár P. (2014): *Party Colonization of the Media in Central and Eastern Europe*. Budapest–New York, CEU Press.

- Beck L. (1998): Kormánytúlsúly a hírműsorokban. In: Argejő É. (szerk): *Jelentések könyve*. Budapest, Új Mandátum.
- Borgatti, S. P. (2002): *NetDraw: Graph visualization software*. Harvard, Analytic Technologies.
- Borgatti, S.–Everett, M. G. (1999): Models of core/periphery structures. *Social Networks*, Vol 21, Issue 4, 275–295.
- Borgatti, S. P.–Everett, M. G.–Freeman, L. C. (2002): *Ucinet for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, Analytic Technologies.
- Boydston, A. E.–Hardy, A.–Walgrave, S. (2014): Two Faces of Media Attention: Media Storm Versus Non-Storm Coverage. *Political Communication*. Volume 31, Issue 4, 509–531.
- Clauset, A.–Newman, M. E. J.–Moore, C. (2004): Finding community structure in very large networks. *Phys RevE*, 70(6). 066111.
- Conover, M. D.–Ratkiewicz, J.–Francisco, M.–Goncalves, B.–Flammini, A.–Menczer, F. (2011): *Political polarization on Twitter*. Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media. (letöltés helye: http://truthy.indiana.edu/site_media/pdfs/conover_icwsm2011_polarization.pdf, letöltés időpontja: 2014. február 20.)
- Csardi G.–Nepusz T. (2006): The igraph software package for complex network research. *InterJournal, Complex Systems* 1695. 2006. <http://igraph.org>.
- Jakubowicz, K. (2007): The Mediterranean/Polarized Pluralist Media Model Countries. In: Terzis, G. (szerk): *European Media Governance: National and Regional Dimensions*. London, Intellect Books. 303–313.
- Hallin D.–Mancini P. (2004): *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge, Cambridge University Press. 57.
- Kmetty Z. (2014): *Diskurzusok, nexusok és politikai részvétel. A politikai hálózatok és a politikai diskurzus szerepe a részvételben és a tömbösödésben*. *socio.hu*, 2, 43–51.
- Körösenyi A. (2012): A politikai polarizáció és következményei a demokratikus elszámoltatásra. In: Boda Zs.–Körösenyi A. (szerk.): *Van irány? Trendek a magyar politikában*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet–Új Mandátum Kiadó, 2012, 284–309.
- Mádl A.–Szabó D. (1999): A kormányok mennek, a média marad. *Jel-Kép*, 1. 19–31.
- Marshall, B.–Cardon, P.–Poddar, A.–Fotnot, R. (2013): Does Sample Size Matter in Qualitative Research?: A Review of Qualitative Interviews in IS Research? *Journal of Computer Information Systems*, Volume 1, 11–22.
- Mutz, D. C.–Martin, P. M. (2001): Facilitating Communication Across Lines of Political Difference: The Role of Mass Media. *American Political Science Review*, Volume 95, Issue 1, 97–114.
- Newman, M. E. J. (2001): Scientific collaboration networks. II. Shortest paths, weighted networks and centrality. *Physical Review E*, Vol. 64., 016132.
- Newman, M.–Girvan, M. (2004): Finding and evaluating community structure in networks. *Physical Review*, 69, 026113.
- Opsahl, T. (2009): *Structure and Evolution of Weighted Networks*. London, University of London (Queen Mary College).
- Opsahl, T.–Agnessens, F.–Skvoretz, J. (2010): Node centrality in weighted networks: Generalizing degree and shortest paths. *Social Networks*, 3. 245–251.

- Opsahl, T.–Panzarasa, P. (2009): Clustering in weighted networks. *Social Networks*, 2. 155–163.
- Polyák G. (2014) (szerk.): *Foglyul ejtett média*. Elérhető online: www.mertek.hu Letöltés időpontja: 2014. március 24.
- Szabó G.–Bene M. (2015): Média és Integráció. In Socio.hu: *Társadalomtudományi Szemle*, 2015:(4) 67–88.
- Szabó G.–Kiss B. (2012): Trends in Political Communication in Hungary: A Postcommunist Experience Twenty Years after the Fall of Dictatorship. *The International Journal of Press/Politics*, 4, 480–496.
- Terestyéni T. (1998): A tévéhíradók kínálata és a közönség. *Jel-Kép*, 2. 57–67.
- Vercellone-Smith, P.–Jablokow, K.–Friedel, C. (2012): Characterising communication networks in a web-based classroom: Cognitive styles and linguistic behavior of self-organizing groups in online discussions. *Computers & Education*, 2, 222–235.
- Watts, Duncan J.–Strogatz, Steven H. (1998): Collective dynamics of 'small-world' networks. *Nature*, 393 (6684): 440–442.